

ג ל י ר נ ר ת ל ע י י ג ז ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ע ר ו כ י י מ ב י ד י נ ח מ ת ל י ב ו כ י י נ - ה ש ב ת ה א ר ב ע ע ש ר ת

בהעלותך (תש"ר)

י"ב

א. טאלה כללית

א ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח - כי אשה כושית לקח.

תרגום אונקלוס: ומלילת מרים ואהרן במשה על עסק אחתא שפרתא דנסיב, ארי אתתא שפרתא דנסיב - רחיק!

רש"י : לכל פסוק א'
לכל פסוק ב'

ראב"ע : לכל פ' א'
לכל פ' ב'

אברבנאל: ותדבר מרים... על אודות האשה הכושית אשר לקח, רוצה לומר העלבון אשר היה עושה משה לאשתו בהפרדו ממנה דאמרו, כי אם היה עושה כך להיות צפורה שוורה ככושית, הנה כשנשא אותה כבר הייתה כושית - היהפוך כושי עוררו? - ועם כל זה לקחה והוליד ממנה בנים? ואם כן - מה ראה עתה שנפרד ממנה? - וכן אמרו שאם נפרד ממנה מפני צרך הנבואה - "הק' אך במשה דבר ה'", הלא גם בנו דבר" ולא נפרדנו אנו מזה - מהיותנו נביאים, ולמה אם כן נפרד משה מאשתו מפני נבואתו, הלא גם בנו דבר ה' וישמע ה' את דברינו ואם אנו מדברים אליו וה' שומע את קולנו מבלי הפרדה הזאת - למה זה נפרד משה מאשתו?

1280-1340 (צדפת כסף) משנה כסף

ד"ה על אודות הכשית אשר לקח: אמר יוסף: מפליא אני על הקדמונים, שלמים הם כלם ממני, לא אגיע לפרסת כף רגלם, איך נפל לעולם בדמיונם, שיערשו דבר מן התורה, הפך מה שכתוב, אם כשיחלימו שם אל שם הפכני לו, או יוסיטו מלות הפכיות, וזה כי ידוע מה שפרש בזה אונקלוס - ואמר רבנו משה (הרמב"ם): "אונקלוס הגר חכם גדול היה" (כן כתב הרמב"ם במורה נבוכים מאמר א פרק כ"ח) - ומאין לו לפרש "כושית" = יפה, שהם הפכים כשחור ולבן? ועוד: מאין לו להוסיף מלות הפכיות, אחר "כי אשה כשית לקח" כאלו כתוב בתורה "כי אשה כשית שלקח, עזב או הרחיק"? ואם הייתה זאת כונת נותן התורה, למה לא כתב כן? ולמה כתב הפוכו? ועוד: מי התיר לנו לעשות זה? מדוע אונקלוס כמו גדול לעשות זה? או חכמי התלמיד או אבן עזרא שכלם הסכימו בזה, ומדוע לא נעשה כן אנחנו, ואיש הישר בעיניו יעשה? עד שנחליף "ואהבת את ה' אלוקיך" באמרנו - חלילה! - ושנאת את ה', או זאת אשר אהב ה' תשנאהו? ואם תאמר: משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע והודיעו על פה, שכן פרוש זה הפסוק, התשובה: נסוב אל העטנה הראשונה: למה לא נכתב בכתב כמו שהוא הענין, ולא לכתוב מלה שהכונה בה ההפך, היקרא (הק' בקמץ) פרוש - המדת המלות הפך בהפך?! אבל יקרא פירוש - כשיפורשו המלות כמשמען איך שיפורשו, כמו שפרשו (שמות ל"ו ג') "לא תבערו אש בכל מושבותיכם"; (ויקרא י"ט) "ולא תאכלו על הדם" בפרושים עמוקים, יהיה הכתוב סובל להם, כל שכן שאין בהם הפכות, אבל זולת זה (כלומר: פרוש שאינו מתחשב במשמעות המלה) יקרא תמורה, והפכות ומחיקה, ונסיחה ונתיצה, וזה בכל לשון שאתה שומע. ומדוע לא נאמר, כי אמרו () "ואתם לקח ה' - פרוש - עזב? וכן (שמות י"ב ב'): "ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו" - ועזב הוא ושכנו? - מה יתרון לנו בין זה וזה?

הי ה', נסגבה בעיני זאת הדרך המוסכמת. מכל הקדמונים עמודי עולם והאמונה והחזוק לתורת משה, - לא אוכל לה. חלילה לי מעשות כדבר הזה, או אעזוב לגמרי תורת משה ואמטין בתורה חדשה חלילה כבר נעשית, או אעשה גם אני כמו שיעשו אלה, הם ושלום!
לכן אני אומר, כי פרוש מה שכתוב כאן לפי המובן באור הכרחי מלשון העברי, כי "כושית" היא אשה מארץ כוש, ופרוש "כי אשה כושית לקח" - החזיק, כי כן פרוש הלמד והקו"ף והח"ת (=לקח) והפך זה שלש הע"ן והחזק"ן והבי"ת (=עזב). וכל זה הסכמת הלשון.
והיה הענין כן: כי משה אחרי נשאו צפורה לקח אשה כושית על צפורה, לסבה שידע הוא ע"ה, ואין לשאול טעמים בפעולותיו, כי בודאי מחכמה עשה זה, והנה לא ידענו הזמן המוגבל שנשא אותה אם עתה ננסעם, אם

לפני כן זמן מה, כי לא נזכר בתורה עדיין, כי גם לא נכתבו בתורה כמה ענינים אלו; אבל בעבור שלא נזכר הדבר עד עתה, בעבור שלא נבהל באמרו "על אודות האשה הכונית אשר לקח" - בעבור שלא שמענו זה מעולם - אמר מיד "כי אשה כונית לקח", כאלו אמר: דעו, אשה כונית לקח, ואם לא נזכרה עדיין, ועליה דברו אלה (אהרן ומרים); כי בעבור העלם מהם סבת זאת ההוספה בליקחת האשה הזאת, ... לכן דברו על משה בהוסיפו אשה על אשה... וענין אמרם "הרק אך במטה דבר..." שלא דנו למטה מצד יתרון חכמה עליהם, עד שנעלם מהם מה שגלוי למטה, רצוני סבת הוספת אשה על אשתו, או סוד החכמה בהוספה זו, ולא אמרו: "הוא ידע מה יעשה, ואם דבר ריק הוא - ממנו הוא ריק", אבל השוו עצמם לו בכלל, בעבור שהיו שווים בכבואה, ולא הביטו א' שווים לא היה במין קרוב, אבל היה בסוג גם רחוק מאד, כמו שהודיעו ה' אחר כך. ואוסיף בזה הערה:

כי ידוע כי תורתנו השלמה נמשכת אל שלמות הטבע, ולכן לא נצטוינו שנגד ונעיק לפעולות הטבע, אבל נתנהג בהכרחי, ולכן לא נצטוינו בפרישות מאשה, כי המעשה ההוא הכרחי בטבע לנו... ואם משה רבנו ע"ה היה פורט לגמרי מאשה, כמו שאמרו הקדמונים, לא היה משה האיש המטוב בזמן מעולם ועד עולם, וחז"ל אמרו (סכה נ"ב) "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו" ושלמות פעולותיו הטבעיות לא חלשו בהיותו בן שמונים, ואף לא בהיותו בן מאה, כי אברהם שהיה למטה ממנו הוליד בן מאה, אם כן אין לשפט עליו שהיה פורט מאשה, כי איננו צעיר דורש (Franziskanus-minor) או אגוסטי (נזיר ממסדר Augustinus) או כרמלי (נזיר ממסדר על שם הר הכרמל). ואף לא נפלא אם לקח שתי נשים, כי אברהם אבינו הראשון לקח שתי נשים, ויעקב ארבע, ומעשה אבות יעשו הבנים, ואיך נהיה אנחנו סכלים מכל סכלים, עד שנחשוב במעשיו ובדעותיו, אין לנו רק שנבוש ונכלם מעצמנו ונאמר: הוא ידע מה יעשה...

1. מהי האשמה שבה האשימו מרים ואהרן את משה לדעת שלטת המפרטים הראשונים?
2. במה נוטה אכרנבאל מדעת שני הראשונים ובכלל ממשמעות הפסוקים?
3. מה אלצו לאכרנבאל לפרש כפי שפרט?
4. מהי טענתו העיקרית של אבן כספי נגד דעת ר"ט"י וראב"ע?
5. מה היה חטאם של מרים ואהרן לפי דעתו?
6. מהו הקטר בין פסוק א' לבין פ' ב' לפי הפרושים הנ"ל?
7. הסבר את המשפטים המסומנים בקו בדברי אבן כספי.
(הערה: לדבריו על הפסוק "לא תאכלו על הדם" עיינו גליון קדטים תט"ה טאלה ב)

ב. שאלה כללית:

רבנו בהיי הדין: חובת הלבבות שער יחוד המעשה סוף פרק ה':
 ... ואם יהיה בחברייך מי שיש לו יתרון עליך בעבודת הא-ל, ומעשהו טוב מעשיך, והוא משתדל להתקרב אליו יותר ממך, יסיתך היצר בו ויאמר לך: "כל אשר יראה מהשתדלות זולתך בעבודה הוא חסרון בראי ממך, ולולא הוא - היית נראה בעיני בני אדם צדיק מכל בני דורך, השיא עליו וקנא בו ושטום אותו, וחקור על מומיו וגנותו, וארוב למכשוליו, ואם תוכל להוציא עליו דבת שקר כדי להפחית שמו אצל בני אדם, עשה!" אז הטב עליו: "ואיך אמאס מי שאהבו האלוקים ואגנה מי שטבחו הבורא, ולא די לי עצלותי לקיים עבודתו כמוהו עד שאשטום מי שיעבדהו? ואין זה גמול מה שאני חייב לבורא ית', אבל חייב אני לאהב את אוהביו לאהבתו ולכבד מכבדיו לכבודו, כמו שג' (תהלים ט"ו) "ואת יראי ה' יכבד" וכבר ידעת מה שאירע את מרים בענין "ותדבר מרים ואהרן במטה..."

מהו ההסבר הפסיכולוגי שנותן בעל חובת הלבבות לחטאה של מרים?

הערה: בגליון נטא נפלה טעות דפוס: המאמר של פרופ' ש.ה. ברנמן "על הברכה" הופיע בגליון הפועל הצעיר תש"י (ולא ככתוב שם תשי"א!) חוברת ניסן.

השאלות המסומנות X קשות והמזומנות XX קשות ביותר יפתור כ"א לפי דרגתו. שאלות וגם תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, ~~ירושלים~~ ירושלים